

Gården som pedagogisk ressurs

Et veiledningshefte for bønder og lærere

Linda Jolly (redaktør)

Om forfatterne

Synnøve Borge, f.30.09.60, bor på Ås, hvor hun bl.a. jobber som naturfaglærer på en liten barneskole. Har mellomfag i Natur og Miljø fra DH i Bø, Praktisk Ped fra UMB, og GSPR samt Skolehagekurs med mer.

Hun samarbeider med lærer på gård for elever på skolen. Prøver å bringe skolen inn i virkeligheten og virkeligheten inn i skolen. Har opparbeidet skolehage for å gi elevene en mulighet til å gjennomskue noen sammenhenger, og for at noen av dem trenger å få mer jord under neglene. Hun har ellers ansvaret for uteskoledrifta på skolen.

Anne Kallevik Grutle, f. 02.03.57 vokste opp i Haugesund, og flyttet til Straumøy Gard i Sveio kommune i 1979. Hun er utdannet adjunkt med hovedvekt på biologi, og har jobbet som allmennlærer i 20 år, de siste åra også som spesiallærer. Hun har senere tatt sosialpedagogikk og modulbasert utdanning innen Levande Skule med vekt på økologisk hagebruk og pedagogisk bruk av uterommet. Anne og Leif Grutle (bonden på gården) var med i eksempelgårdsamlinga til Levande Skule, som gikk ut på å bruke gården i en pedagogisk sammenheng. Etter hvert har gården utviklet seg til å bli en arena for praktisk arbeid og undervisning, der elever fra skoler i Sveio og Haugesund får tilbud om å ha sin skoledag på gården en eller to dager i uka.

Linda Jolly, f. 24.02.51, kommer fra California i USA. Hun er utdannet ved UCSC i Santa Cruz, California, Universitet i Freiburg,

Tyskland og UMB i biologi, botanikk og pedagogikk. Hun begynte på sin lærergjerning (på Steinerskolen) i Bergen i 1979 og oppdaget elevenes akutte mangel på førstehånds erfaring i naturen. Derfra var det kort vei til arbeid med skolehager og innføring av jordbrukspraksis for elevene. Etter mange år med halvparten av skoledagen i åkeren, deltok hun som pedagogisk konsulent og kursholder i Levande Skule (1996). Hun skrev boken "Skolehagen – Etablering, drift og pedagogiske tilrettelegging av en skolehage" sammen med Marianne Leisner på grunnlaget av flere års kursvirksomhet med skolehager. I tillegg til skolehagekursene, deler hun ansvar med Erling Krogh for kurs (SEVU/UMB) i gårdskolesamarbeid forskjellige steder i landet. Siden 2006 arbeider hun som forsker ved Seksjon for Læring og Lærerutdanning på UMB.

Erling Krogh, f. 25.06.58, kommer fra Bærum på godt og vondt. Han er utdannet på Landbrukshøyskolen som ressursøkonom 1983. Han skrev doktorarbeidet i sosialantropologi om opplevelse av natur og landskap i 1995. Forsker ved NLH og senere trendanalytiker i Miljøverndepartementet. Siden 2001 har han vært fastansatt ved lærerutdanningen i Ås og har amanuensis 2 stilling i matkultur. Fra 2003 har han vært fagansvarlig for kurset "Gården som en pedagogisk ressurs".

Kristina Parow, f. 28.04.69, kommer fra Trondheim. Hun er utdannet ved NLH. Mot slutten av studietiden ble hun klar over Linda Jollys gjerning som hagebrukslærer i Bergen. Lindas

praktiske innsats for å la barn beholde sin medfødte undring og glede overfor naturen, inspirerte henne til sammen med Aksel Hugo å ta initiativet til Levande skule (1996). I dette arbeidet spilte hun en sentral rolle i å skaffe økonomi til prosjektet. Videre hadde hun ansvaret for eksempelutviklingen "Gården som pedagogisk ressurs", der hun bistod eksempelgårdene i å etablere kontakt med skolen. Videre besto oppgaven i å skape aksept og støtte for virksomheten både nasjonalt og lokalt, og å hjelpe de involverte bøndene og lærerne med å håndtere utfordringene som oppsto av økonomisk, organisatorisk og pedagogisk art. De regelmessige samlingene for gårdene og deres samarbeidsskoler, dannet utgangspunktet for etterutdanningskurset "Gården som pedagogisk ressurs". Kristina sto for denne kursutviklingen og ledet de to første kursene.

For øvrig er hun utdannet sanger, er gift og har to barn.

Sidsel S.Sandberg f. 17.06.42, kommer fra Asker -den gang det ennå var en jordbruksbygd. Hun er utdannet adjunkt med fagkretsen etnologi, sosialantropologi og filosofi. Siden 1984 har hun vært ansatt ved Nannestad ungdomsskole som allmennlærer. Hun kom til gården Hegli i Nannestad i 1966 og driver den nå med økologisk melkeproduksjon - ca 15 kyr. I 1997 flyttet hun sin lærervirksomhet til gården. Sammen med sin mann, Hans Johan Næsheim, utviklet hun et allmennpedagogisk tilbud for skolen. Dette gård-/ skoleprosjektet ble en av de åtte eksempelgårdene under Levande Skule. I løpet av sin tid ved ungdomsskolen i Nannestad har alle klassene en uke på gården om våren, en uke om høsten og en uke på etterjulsvinteren. I mellomliggende tid kan elever som ønsker og/eller trenger det, få sin undervisning på gården slik at teori og praktisk arbeid kan knyttes tettere sammen.

Forord

Dette heftet har vi skrevet for at det skal gi

- Praktisk hjelp for deg som vil være med å utvikle en gård som lærested for skoleelever.
- Støtte og bekreftelse på at det du gjør er verdifullt.
- Inspirasjon til å utvikle et gård-skolesamarbeid ut fra verdier du ønsker å virkeliggjøre
- Utfordringer du må bryne deg på for å finne din vei i prosjektutviklingen.

Vi har trukket veksler på erfaringene som er høstet gjennom pilotprosjektene i samarbeid mellom gård og skole som ble utviklet i Gården som pedagogisk ressurs; et delprosjekt under Levande Skule ved Norges landbrukshøgskole, nå UMB. (se vedlegg 2 og 3). Videre har vi samlet kunnskap gjennom etterutdanningskursene med samme navn som har vært holdt kontinuerlig siden Levande Skule ble avsluttet (2000). Til dags dato har det blitt gjennomført 12 kurs, hvert med 25-35 deltagere, med 10-15 nye prosjekter i hvert kurs. Men, det utvikles stadig *ny* kunnskap, ved at de mange ildsjelene som preger dette feltet gjør seg nye erfaringer. Dette gjelder også kursenes innhold. I Troms ble kyst og fiske et nytt arbeidsområde, - en nyttig og selvsagt komplettering i denne regionen. I Nordland er det lagt vekt på "Grønt entreprenørskap" som også utvider mulighetene for elevprosjekter. I Oslo og

Akershus er oppmerksomheten rettet mot det bynære landbruket. Derfor ønsker vi at veiledningsheftet fortsatt skal være under veis; og at det skal oppdateres etter hvert som veien blir til og nye initiativ bidrar til den videre utviklingen. Mange av aktørene i gård-skolesamarbeid benytter seg av det nettverket som er blitt til gjennom nasjonal satsning på "grønn omsorg". Inn på Tunet har et innholdsrikt nettsted hvor leseren kan finne veiledende informasjon, artikler og forskning som også omfatter samarbeid mellom gård og skole. Vi vil rette en stor takk til alle bønder og lærere som direkte eller indirekte har bidratt med sine erfaringer. Et spesiell takk til Jan van Boeckel i Holland som har arbeidet lange dager med datasiden av heftet og vært en tålmodig lærer. Takk også til Katrine Adair i Medialøven for verdifulle innspill til kapitlet om presentasjonsteknikk. En hjertelig takk til alle ved Seksjon for Læring og Lærerutdanning, UMB, som på ulike måter har hjulpet arbeidet vårt fremover. Og til sist en stor takk til Statens Landbruksforvaltning som har gjort arbeidet mulig.

**Linda Jolly, Kristina Parow, Sidsel S. Sandberg, Erling Krogh,
Anne Grutle og Synnøve Borge**

Våren 2007

Innholdsliste

Forord.....	4
1 Gården som læringsarena – før og nå.....	8
2 Motiver for gård-skolesamarbeid: Hvorfor trenger barn kontakt med landbruk?	11
En ugjennomskuelig verden – Koherens som grunnlaget for helsen – En livgivende omgivelse – Læring med hodet og erfaringslæring – Hvordan fostre miljøengasjerte mennesker? – Skulder til skulder pedagogikk – Anledning til omsorg – Barn som faller ut av rammene – Mat som problem eller ressurs – Identitet og lokal tilknytning – Læreplan med humanistisk målsetning	
3 Hvorfor trenger landbruket skolebarna?.....	24
4 Hvilke utbytte har samfunnet av gård-skolesamarbeid?	27
Fra industrisamfunn til kommunikasjonssamfunn – " <i>Dream Society</i> " – Diagnoser og utfordringer – Drømmene våre og livskvalitet – Hvordan lærer elevene best?	
5 Bøndernes skole-abc.....	31
Opplæringsloven – Kunnskapsløftet – Strategiskplan – Virksomhetsplan	
6 Lærernes landbruks ABC	36
Hvor i all verden er dagens norske gårdbrukere? – Utvikling i norsk landbruk siden 70 tallet – Deltidsbønder – Hvilke verdier kjennetegner bøndene? – Hvordan åpne øynene for bonden?	
7 Hvordan komme i gang.....	44
Kartlegging av eget ståsted – Samarbeidsbygging – Konsekvenser for det pedagogiske tilbudet – Økonomi i oppstartsfasen	
8 Presentasjonsteknikk	51
Skriftlig henvendelse – Telefonisk kontakt – Presentasjons foran en gruppe – Møte på gården – Avslutning: Tillit til det gode	

9 En økologisk hage – en uunnværlig del av gård-skolesamarbeid?	55
Motiver – Det økologiske som grunnlaget for hagearbeid – Praktisk råd og knep	
10 Aldersdifferensiering	62
Innsikt i barndomsverden - nøkkel til et vellykket pedagogisk arbeid – Fra 5 til 8 år - en tid for eventyr og undring – Mellom 9 og 12 år - vitebegjærlig oppdagelsesreisende – Ungdomstrinnet - Har noen bruk for meg?	
11 Elever med spesielle behov i gård-skolesamarbeid	85
Litt om Straumøy Gard og tilpassete skoledager på gård – Pedagogisk ståsted – Eksempel på dagsplan – Eksempel på ei måned av halvårsplanen – Eksempel på en rapport som blir lagt som vedlegg til IOP – Eksempel på et referat som blir sent til skolene – Eksempel på ei temaside – Avtalen som vi fyller ut for hver elev	
12 Planlegging og organisering av elevøkter	101
Sam-planing mellom gård og skole – Det omvendte læreplan arbeid – Den didaktiske-relasjonsmodell – Å forberede både elevene og foreldrene – Bekledning – Inndeling i grupper – Redskaper – Flere oppgavemuligheter – Et dagsprogram – Eksempler på oppgaver – Ingen oppgave for liten!	
13 Etterarbeid - Hvordan integrer gårdsbesøk i skolen og elevenes liv?	110
"Worst case" – Å lage broer – De fem ferdighetene – Alt betyr mer i en sosialsammenheng – Kunst som redskap for bearbeidelse – Vurdering - en nøkkel til utvikling	
14 Måltidet	113
Mat og helse i Kunnskapsløftet – Gjestebud – Atmosfære for ro og ettertanke	
15 Elevlokalet	123
Støre gård i Levanger – Fundaunet i Meråker – Straumøygard i Sveio – Hegligard i Nannestad	
16 Skadeforebygging på gården	132
Hygienekrav – Forebygging av andre driftsulykker – Ansvarsforhold ved ulykker	

17 Langsiktig økonomi	139
Avgrensning – Overblikk – Type utgifter – Beskrivelse av løsningsmodellen – Styrker og svakheter ved modellene – Overordnede kommentar – Hvordan sikre økonomisk stabilitet? – Økonomi som motiv for å starte opp – Økonomi som motiv for å fortsette? – Økonomi som begrensende faktor – Bondens avtalepart – Konklusjon	
18 Presentasjon av eksempler	147
Portrett av Hegli gård i Nannestad – Intervju med Sidsel S. Sandberg – Intervju med rektor og inspektør ved Nannestad – Ungdomsskole – Portrett av Støre gård – Intervju med Torny Trøite – Portrett av Straumøy gard – Intervju med Anne og Leif Grutle – Intervju med en skoleinspektør i Haugesund	
19 Internasjonalt perspektiv	170
Skandinaviske land – 4 H gårder – City Farms – Tyskland, Østerrike og Sveits – Waldorf skoler – Montessori skoler – England – Nederland – USA – Slow Foods og Terre Madre – Konklusjon	
Litteraturlisten	177
Vedlegg 1: Registreringsoppgave for bonde og lærer	179
Vedlegg 2: Kort om Levande skule	183
Vedlegg 3: Kort om eksempelutviklinga "Garden som pedagogisk ressurs"	185